

Aile Odaklı Kamu Politikalarında Çocuk Hakları: Türkiye ve BM Belgelerinin Tematik Analizi

Tuğba DAMGACI¹

Aile Odaklı Kamu Politikalarında Çocuk Hakları:
Türkiye ve BM Belgelerinin Tematik Analizi

Child Rights in Family-Oriented Public Policies: A
Thematic Analysis of Türkiye and UN Documents

Öz

Çocuk hakları, çağdaş kamu yönetimi anlayışında toplumsal adaletin ve kapsayıcılığın temel göstergelerinden biri olarak değerlendirilmektedir. Bu çalışmanın temel amacı, çocuk haklarının kamu politikalarına entegrasyonu bağlamında Türkiye’deki mevcut durumu analiz etmek ve iyileştirme alanlarını ortaya koymaktır. Bu kapsamda, Türkiye Cumhuriyeti Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yayımlanan 2023–2028 Çocuk Hakları Strateji Belgesi ile Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi’nin Türkiye’ye ilişkin 2023 tarihli 4. ve 5. Periyodik Gözlem Raporu karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Çalışmanın temel araştırma sorusu, Türkiye’nin çocuk hakları politikalarının BM Komitesi’nin önerileriyle hangi düzeyde örtüştüğüdür. Nitel tematik analiz, katılım, koruma, eğitim, sosyal hizmetler, ayrımcılıkla mücadele ile izleme ve değerlendirme temaları çerçevesinde yürütülmüştür. Bulgular, kısmi bir uyuma işaret etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk hakları, Kamu politikası, Tematik Kodlama, Birleşmiş Milletler

Abstract

Children’s rights are regarded as one of the core indicators of social justice and inclusiveness in contemporary public administration. The main aim of this study is to analyze the current state of the integration of children’s rights into public policies in Türkiye and to identify areas for improvement. In this context, a comparative analysis is conducted between the 2023–2028 *Children’s Rights Strategy Document* issued by the Ministry of Family and Social Services and the 2023 *Concluding Observations of the UN Committee on the Rights of the Child on Türkiye’s Fourth and Fifth Periodic Reports*. The main research question examines the extent to which Türkiye’s children’s rights policies align with the recommendations of the UN Committee. The study employs a qualitative thematic analysis based on the themes of participation, protection, education, social services, non-discrimination, and monitoring and evaluation. The findings indicate a partial alignment between national policies and international recommendations.

Keywords: Child rights, Public policy, Thematic coding, United Nations

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Paper Type: Research Article

1. Giriş

Çocuk hakları günümüzde çağdaş kamu yönetiminde toplumsal adalet, sosyal kapsayıcılık ve çocuk odaklı yönetim açısından temel bir yer tutmaktadır. Bu hakların evrensel boyutu 1989 yılında Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi (CRC) ile normatif olarak da pekiştirilmiştir. CRC’nin temel ilkeleri olan ayrımcılık yasağı, çocuğun yüksek yararı, yaşama-gelişim hakkı ve görüşlerinin dikkate alınması sözleşmeye taraf devletler için yalnızca hukuki değil aynı zamanda politik üretim sorumluluğu anlamı taşımaktadır (Council of Europe, 2020; Libal, 2001).

¹ Öğr. Gör. Dr., Selçuk Üniversitesi, Sivil Havacılık Yüksekokulu, Havacılık Yönetimi, tugba.damgaci@selcuk.edu.tr, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7379-242X>

Türkiye CRC'yi 1994 tarihinde onaylamıştır ancak uluslararası normlarla ulusal politika entegrasyonu konusunda literatürde önemli bir boşluk bulunmaktadır (Libal, 2001). Mevcut çalışmalar genellikle kalkınma planları ve yerel uygulamalar çerçevesinde çocuk perspektifine odaklanmış; uluslararası normlar düzeyine entegre analizlerde yetersiz kalmıştır (Koşif, 2020; Erdek, 2019). Örneğin Koşif'in çalışmasında (2020) erken çocukluk dönemine yönelik politikalar CRC açısından analiz edilmiş, ancak normatif ile ulusal strateji karşılaştırması metodolojik olarak ele alınmamıştır.

Hak temelli kamu politikaları yaklaşımı, kamu yönetimi literatüründe özellikle son on yılda giderek daha fazla önem kazanan normatif bir çerçevedir. Bu yaklaşım, devletin yalnızca hizmet sunan bir yapı değil; aynı zamanda çocukların hak özneleri olarak tanınması yükümlülüğünü taşıyan bir aktör olduğu varsayımına dayanır (Byrne & Lundy, 2019). Byrne ve Lundy'nin (2019) geliştirdiği **altı P çerçevesi** (Principles -İlkeler-, Participation-Katılım-, Protection-Koruma-, Provision-Sağlama-, Promotion-Destekleme-, Public budgeting-Kamu bütçelemesi), çocuk haklarına dayalı politikaların sistemli ve bütüncül biçimde yapılandırılması gerektiğini savunmaktadır. Bu modele göre, politika yapım süreçlerinde çocukların katılımı yalnızca bir prosedür değil; anayasal ve yönetsel bir sorumluluk olarak da görülmelidir.

Benzer biçimde, Stenvall, Kurki ve Virtanen (2023), çocukların kamu politikası üretiminde dikkate alınmamasının, karar alma süreçlerinde yapısal dışlayıcılığa neden olduğunu belirtmektedir. Onlara göre, çocukların ihtiyaç ve beklentilerinin politika belgelerine dahil edilmesi, sadece hak temelli olmakla kalmaz; aynı zamanda kamu yararı, yönetim ve hesap verebilirlik ilkeleri açısından da gereklidir. Bu doğrultuda, çocuk odaklı kamu politikalarının yalnızca teknik belgeler değil, aynı zamanda etik ve normatif sorumluluk belgeleri olduğu vurgulanmaktadır.

Bu bağlamda, bu çalışma, Türkiye Cumhuriyeti Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ASHB) tarafından yayımlanan "2023–2028 Çocuk Hakları Strateji Belgesi" ile BM Çocuk Hakları Komitesi'nin "2023 tarihli 4. ve 5. Periyodik Gözlem Raporu" arasında tematik kodlama yöntemiyle derinlemesine karşılaştırma yapmayı amaçlamaktadır. Bu çalışma, normatif çerçeve ile ulusal politika uygulamaları arasındaki ilişkiyi incelemek üzere iki temel politika belgesini esas almaktadır. Çalışmanın sorusu şöyle formüle edilmiştir:

"Türkiye'nin çocuk hakları politikaları, BM Komitesi'nin önerileriyle hangi düzeyde örtüşmektedir?"

Bu soru, BM'nin normatif önerilerinin Türkiye tarafından ulusal strateji belgelerinde nasıl yansıtıldığını, hangi temalarda örtüşme ya da boşluk oluştuğunu sistematik şekilde ortaya koymayı hedeflemektedir. Analiz, özellikle katılım, koruma, eğitim, sosyal hizmetler, ayrımcılıkla mücadele ve izleme-değerlendirme başlıklarında yürütülmüştür. Bu çalışmada nitel veri analizinde uzmanlaşmış bir yazılım olan MAXQDA 2020 kullanılmıştır. MAXQDA, özellikle metinsel belgelerin sistematik şekilde kodlanması, tematik desenlerin belirlenmesi ve karşılaştırmalı analizlerin görselleştirilmesinde yüksek işlevselliğe sahip olması nedeniyle tercih edilmiştir. İki ayrı politika belgesinde yer alan söylemlerin tematik kodlama yöntemiyle çözümlenmesi, kavramsal benzerliklerin ve farklılıkların güvenilir biçimde tespit edilmesini sağlamıştır (Kuckartz & Rädiker, 2019).

Bu çalışmanın temel amacı, Türkiye'nin çocuk hakları alanındaki ulusal politikalarının, uluslararası standartlarla ve yükümlülüklerle ne ölçüde örtüştüğünü analiz etmektir. Bu kapsamda, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi'nin 2023 tarihli Türkiye'ye ilişkin 4. ve 5. Periyodik Gözlem Raporu ile Türkiye Cumhuriyeti Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yayımlanan 2023–2028 Çocuk Hakları Strateji Belgesi karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Analiz, çocuk haklarına ilişkin kamu politikalarının normatif yönelimlerini ve pratik yansımalarını ortaya koymayı hedeflemektedir. Araştırmanın analizi yalnızca bu iki belgeyle sınırlıdır. Bu belgeler, çocuk hakları bağlamında en güncel ve kapsayıcı politik çerçeveleri sunmakla birlikte, uygulamaya yönelik alan verilerini içermemektedir. Ayrıca, çalışmada

yalnızca metin temelli nitel analiz yöntemi kullanılmış, politika uygulayıcılarının ya da çocukların doğrudan görüşlerine yer verilmemiştir. Bulgular bu sınırlılıklar çerçevesinde değerlendirilmelidir. Bu çalışma üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, çocuk haklarının ulusal ve uluslararası düzeyde kamu politikalarına yansıma süreci kuramsal bir çerçeveye ele alınmaktadır. İkinci bölümde, araştırmada kullanılan yöntem, analitik çerçeve ve MAXQDA 2020 yazılımı aracılığıyla yürütülen analiz süreci açıklanmaktadır. Kod ve vaka analizleri ile çalışmanın içerik çözümlenmesine gidilmektedir. Son bölümde ise bulgular doğrultusunda ulaşılan sonuçlar değerlendirilmekte ve kamu yönetimi disiplini açısından önerilerde bulunmaktadır.

2. Çocuk Haklarının Kamu Politikalarındaki Yeri: Kuramsal ve Normatif Çerçeve

2.1. Hak Temelli Yaklaşımın Teorik ve Hukuki Temelleri

Çocuk hakları odağında geliştirilen kamu politikaları, yalnızca hizmet temelli yaklaşımlarla değil, bireyin insan onuruna dayalı olarak şekillenen hak temelli bir perspektifle ele alınmalıdır. Hak temelli yaklaşım, bireylerin pasif hizmet alıcılar değil, aktif hak öznesi olarak tanımlandığı bir politika üretim biçimidir (Gedik, 2020, s. 30). Bu yaklaşım, sosyal hizmetler ve kamu yönetimi alanında temel bir paradigma değişimini işaret etmektedir.

Hak temelli yaklaşım, Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (1989) ve onun izleme mekanizması olan BM Çocuk Hakları Komitesi'nin yorumları çerçevesinde uluslararası alanda kurumsallaşmıştır. Söz konusu yaklaşım; ayrımcılığın önlenmesi, çocuğun üstün yararı, yaşama ve gelişme hakkı ile katılım hakkı gibi dört temel ilke üzerine inşa edilmiştir. BM Komitesi'nin bu ilkeleri uygulama kılavuzlarında ve ülke raporlarına ilişkin değerlendirmelerinde düzenli olarak merkeze aldığı bilinmektedir (Byrne & Lundy, 2019, s. 6).

Türkiye'de hak temelli anlayışın kamu yönetimi politikalarına yansıması 2000'li yılların ikinci yarısından itibaren ivme kazanmıştır. Özellikle 2011 yılında eski adı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı olan Aile, Çalışma, Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın kurulması çocuk haklarının kurumsal temsiline yönelik önemli bir adım olarak değerlendirilmektedir (Yıldırım, 2025, s. 258). Ancak bu kurumsallaşmanın sadece yapısal bir dönüşüm olmadığı, aynı zamanda politika belgelerinin içeriksel düzeyde de hak temelli bir dile evrilmesiyle anlam kazandığı görülmektedir.

Hak temelli yaklaşımın kamu yönetimi belgelerine entegrasyonu, sadece çocuklara yönelik hizmetlerin artışı anlamına gelmemektedir. Asıl önemli olan, çocukların karar süreçlerine katılımı, görüşlerinin alınması ve hizmetlerin çocukların bireysel ihtiyaçlarını temel alan bir yaklaşımla yeniden tasarlanmasıdır (Gedik, 2020, s. 39). Bu kapsamda, Türkiye'nin çocuk haklarına ilişkin strateji belgeleri ve BM gözlem raporlarının karşılaştırmalı analizi, normatif yönelimin politika belgelerine nasıl yansıdığını anlamamıza imkân sağlayacaktır.

Öte yandan, uluslararası sözleşmelerin iç hukukta etkili olabilmesi için uygulama düzeyindeki kurumsal refleksler de hayati önem taşımaktadır. Türk Anayasası'nın 90. maddesi uyarınca, usulüne uygun yürürlüğe giren uluslararası sözleşmeler kanun hükmünde olup, çocuk hakları sözleşmesinin iç hukuktaki geçerliliği yasal bir dayanağa sahiptir. Ancak uygulamada bu sözleşmelerin hak temelli politika üretimiyle ne ölçüde örtüştüğü tartışmalıdır (Yıldırım, 2025, s. 267).

2.2. Çocuk Haklarının Kamu Politikasına Yansıması: Kurumsal Tematik Değerlendirme

Çocuk haklarının kamu politikalarına yansıması, uluslararası normatif çerçevenin içselleştirilmesi ve bu normların kurumsal yapılar ile tematik politika alanlarında etkin şekilde uygulanması ile sağlanmaktadır. Türkiye'de 1990'da imzalanan BM Çocuk Hakları Sözleşmesi, çocuk haklarının ulusal hukuka dahil edilmesi için bir dönüm noktasıdır (United Nations, 1989, madde 12). Ancak bu yükümlülüğün, yapı ve uygulama düzeylerinde nasıl karşılandığı farklılık göstermektedir. 2011 yılında

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın kurulması, çocuk haklarının koşulsuz temsili açısından önemli bir adım olmuştur (Mamur Işıkçı, 2019, s. 121). Bakanlık bünyesinde İl Çocuk Hakları Komiteleri gibi mekanizmalar oluşturularak normatif dilin kurumsal hayata aktarılması amaçlanmıştır (Mamur Işıkçı, 2019, s. 123). Buna rağmen, bu yapıların yerel uygulamalarda koordinasyon ve raporlama bağlamında yeterince işlevsel olmadığına dair eleştiriler yapılmaktadır (Mamur Işıkçı, 2019, s. 127).

Analiz kapsamında öne çıkan ana temalar; katılım, koruma, eğitim, sosyal hizmetler, ayrımcılıkla mücadele, izleme ve değerlendirmedir:

- **Katılım Hakkı:** Çocukların kamu politikalarının oluşturulması uygulanması ve izlenmesi süreçlerine katılımı, çocuk hakları temelli yönetişimin temel bileşenlerinden biridir. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 12. maddesi, çocukların kendilerini ilgilendiren konularda görüşlerini ifade etme ve bu görüşlerin karar alma süreçlerinde dikkate alınması yükümlülüğünü taraf devletler için bağlayıcı bir norm olarak tanımlamaktadır (Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu, 2021). Bu ilke, çocukların yalnızca korunması gereken bireyler değil, aynı zamanda kamu politikalarının öznesi olarak tanınması gerektiğini ortaya koymaktadır. Hak temelli kamu politikaları literatüründe katılım hakkı, yalnızca danışma veya görüş alma mekanizmalarının varlığıyla sınırlı bir kavram olarak ele alınmamaktadır. Byrne ve Lundy'nin (2019) geliştirdiği altı P çerçevesi, çocuk katılımını politika üretiminin merkezî bir unsuru olarak tanımlamakta ve çocukların görüşlerinin politika çıktıları üzerinde gerçek bir etki yaratmasının esas olduğunu vurgulamaktadır. Bu yaklaşım, katılımı sembolik bir süreç olmaktan çıkararak yönetsel sorumluluk, demokratik meşruiyet ve hesap verebilirlik bağlamında ele almaktadır. Türkiye bağlamında yapılan çalışmalar, çocukların katılım hakkının normatif düzeyde tanındığını ancak uygulamada sınırlı kaldığını göstermektedir. Erbay (2013), çocuk meclisleri ve çocuk hakları komiteleri gibi kurumsal yapıların varlığına rağmen, bu mekanizmaların çoğunlukla karar alma süreçlerine etkili biçimde dâhil edilmediğini belirtmektedir. Bu durum, katılım hakkının uygulamada temsiliyet düzeyinde kaldığını ve çocukların görüşlerinin politika süreçlerine sistematik olarak yansıtılamadığını ortaya koymaktadır. Uluslararası literatürde de benzer biçimde, çocukların kamu politikası üretiminde yeterince dikkate alınmamasının yapısal dışlayıcılığa yol açtığı vurgulanmaktadır. Stenvall, Kurki ve Virtanen (2023), çocuk katılımının yalnızca hak temelli bir gereklilik değil, aynı zamanda politika etkinliği ve yönetim kalitesi açısından da belirleyici olduğunu ifade etmektedir. Bu çalışma kapsamında incelenen ulusal strateji belgesi ile BM Çocuk Hakları Komitesi raporu, katılım hakkının normatif düzeyde kabul edildiğini ancak uygulama kapasitesi ve karar alma süreçlerine etkisi bakımından farklı yönelimler sergilediğini göstermektedir. Bu durum, çocuk katılımının Türkiye'de hâlen güçlendirilmesi gereken temel politika alanlarından biri olduğunu ortaya koymaktadır.
- **Koruma Hakkı:** Koruma hakkı çocukların her türlü ihmal, istismar, sömürü ve şiddet biçiminden korunmasını güvence altına alan temel çocuk haklarından biridir. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, taraf devletlere çocukların fiziksel, duygusal ve sosyal bütünlüklerini tehdit eden risklere karşı önleyici ve koruyucu mekanizmalar geliştirme yükümlülüğü yüklemektedir. Bu bağlamda koruma hakkı, yalnızca müdahale edici politikaları değil; aynı zamanda riskleri önlemeye yönelik yapısal düzenlemeleri ve kurumsal kapasiteyi de içeren çok boyutlu bir politika alanı olarak ele alınmaktadır. Uluslararası literatürde koruma hakkı, çocuklara yönelik şiddetin tüm biçimlerinin önlenmesi, ihmal ve istismara karşı etkili mekanizmaların kurulması ve zarar gören çocuklar için onarıcı hizmetlerin sağlanması çerçevesinde değerlendirilmektedir. BM Çocuk Hakları Komitesi, koruma hakkını devletlerin aktif sorumluluğu kapsamında ele almakta ve yalnızca hukuki düzenlemelerin değil, uygulamaya dönük politika araçlarının da geliştirilmesini gerekli görmektedir. Bu yaklaşım, koruma hakkını soyut bir norm olmaktan çıkararak, kamu yönetimi açısından somut sorumluluk alanlarına

dönüştürmektedir. Türkiye bağlamında koruma hakkına ilişkin kamu politikaları, özellikle çocuk işçiliği, çocuk yaşta evlilikler, ihmal ve istismar vakaları üzerinden tartışılmaktadır. Kırca Kurt'un (2022) çocuk işçiliğine yönelik politika analizi, koruma eksenli düzenlemelerin normatif düzeyde var olduğunu, ancak uygulama mekanizmalarının yeterince etkili işlemediğini ortaya koymaktadır. Bu durum, koruma hakkının politika belgelerinde öncelikli bir alan olarak yer almasına rağmen, uygulamada çok aktörlü ve koordinasyon gerektiren bir yapıya sahip olması nedeniyle sınırlılıklar barındırdığını göstermektedir. Bu çalışma kapsamında incelenen BM Çocuk Hakları Komitesi raporu ile ulusal çocuk hakları strateji belgesi, koruma hakkını çocuk politikalarının merkezî temalarından biri olarak ele almaktadır. Ancak belgeler arasında koruma hakkının çerçevelenme biçimi ve öncelik düzeyi bakımından farklılıklar bulunmaktadır. BM raporu, koruma alanındaki yapısal risklere ve uygulama eksikliklerine daha eleştirel bir yaklaşım sergilerken; ulusal strateji belgesinde koruma hakkının daha çok programatik hedefler ve kurumsal düzenlemeler üzerinden tanımlandığı görülmektedir. Bu durum, koruma hakkının normatif düzeyde güçlü biçimde tanınmasına karşın, uygulama kapasitesinin geliştirilmesi gereken temel alanlardan biri olduğunu ortaya koymaktadır.

- **Eğitim Hakkı:** Eğitim hakkı, çocukların zorunlu eğitime erişimini, eğitimde sürekliliğin sağlanmasını ve eşit koşullarda öğrenme olanaklarına ulaşmasını güvence altına alan temel çocuk haklarından biridir. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, taraf devletlere çocukların eğitim hakkını ayrımcılık gözetmeksizin hayata geçirme yükümlülüğü yüklemekte ve eğitimi çocuğun çok yönlü gelişiminin temel aracı olarak tanımlamaktadır. Bu bağlamda eğitim hakkı, yalnızca okullaşma oranlarıyla değil, eğitimin niteliği ve kapsayıcılığıyla birlikte değerlendirilmektedir. Uluslararası literatürde eğitim hakkı, çocukların bilişsel, duygusal ve sosyal gelişimlerini destekleyen bütüncül bir süreç olarak ele alınmaktadır. BM Çocuk Hakları Komitesi'nin eğitim hakkına ilişkin Genel Yorumu, eğitimin çocuğun potansiyelini gerçekleştirmesine, insan haklarına saygı geliştirmesine ve toplumsal yaşama etkin katılımına katkı sunması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu yaklaşım, eğitim politikalarını yalnızca teknik düzenlemeler olmaktan çıkarak hak temelli kamu yönetiminin merkezî unsurlarından biri hâline getirmektedir. Türkiye bağlamında eğitim hakkına ilişkin çalışmalar, zorunlu eğitimin yasal güvence altına alınmış olmasına rağmen, eğitime erişimde ve süreklilikte önemli eşitsizliklerin devam ettiğini göstermektedir. Mamur Işıkçı (2019), özellikle sosyoekonomik dezavantajlar, bölgesel farklılıklar ve kırılgan gruplar açısından eğitim hakkının uygulamada sınırlılıklar barındırdığını belirtmektedir. Bu durum, eğitim hakkının normatif düzeyde tanınmasına karşın, kapsayıcı ve eşitlikçi politikaların hayata geçirilmesinde kurumsal kapasite sorunlarının varlığına işaret etmektedir. Bu çalışma kapsamında incelenen ulusal çocuk hakları strateji belgesi ile BM Çocuk Hakları Komitesi raporu, eğitim hakkını çocuk politikalarının temel bileşenlerinden biri olarak ele almaktadır. Ancak belgeler arasında eğitim hakkının ele alınış biçimi bakımından farklılıklar bulunmaktadır. BM raporu, eğitime erişim, eşitlik ve kapsayıcılık konularına daha eleştirel bir çerçeve sunarken; ulusal strateji belgesinde eğitim hakkının daha çok hedef ve programlar üzerinden tanımlandığı görülmektedir. Bu durum, eğitim hakkının Türkiye'de hâlen güçlendirilmesi gereken ve uygulama boyutunda derinleştirilmesi gereken temel politika alanlarından biri olduğunu ortaya koymaktadır.
- **Sosyal Hizmetler:** Çocuklara yönelik sosyal hizmetler, çocukluğun tarihsel olarak "korunmaya muhtaç" bir dönem olarak kavramsallaştırılmasından modern dönemde "hak öznese çocuk" anlayışına evrilen dönüşümün kurumsal karşılığıdır. Çocukluk kavramına yüklenen anlamın değişmesiyle birlikte, çocuğa yönelik hizmetler de salt hayırseverlik veya merhamet temelli yardım pratiklerinden uzaklaşarak, kamusal sorumluluk ve kurumsal düzenleme alanı hâline gelmiştir. Bu çerçevede sosyal hizmetler; risk altındaki çocuklara yönelik müdahalelerin ötesinde, çocuğun iyilik hâlini güçlendirmeyi hedefleyen önleyici-koruyucu-onarıcı politika

bileşenlerini birlikte içeren bir kamu hizmeti alanı olarak değerlendirilir (Özpolat & Toper, 2023). Bu çalışmanın analitik çerçevesi bakımından sosyal hizmetler teması; psikososyal destek, koruyucu aile hizmetleri ve yetiştirme yurtları/kurumsal bakım gibi alt başlıklarda somutlaşmaktadır. Psikososyal destek, çocukların yaşadıkları travma, ihmal/istismar veya sosyal dışlanma deneyimlerinin etkilerini azaltmaya dönük hizmetleri kapsarken; koruyucu aile, çocuğun aile ortamında büyüme hakkını destekleyen alternatif bakım modelini temsil etmektedir. Kurumsal bakım ise (yetiştirme yurtları vb.) çocuk koruma sisteminin tarihsel seyri içinde daha geleneksel bir uygulama biçimi olarak ortaya çıkmış; güncel yaklaşımlarda ise mümkün olduğunca aile temelli bakıma öncelik verilmesiyle yeniden tartışılan bir alan hâline gelmiştir (Özpolat & Toper, 2023).

- **Ayrımcılıkla mücadele:** Ayrımcılıkla mücadele, çocuk hakları politikalarının temel bileşenlerinden biridir ve çocukların yalnızca hukuki statülerine değil, içinde bulundukları toplumsal ve ekonomik koşullara bağlı olarak maruz kaldıkları eşitsizlik biçimlerine odaklanmayı gerektirmektedir. Çocukluğun tarihsel olarak yetişkin merkezli bir yaklaşımla ele alınması, çocukların uzun süre bağımsız bir hak öznesi olarak tanınmamasına yol açmış; bu durum özellikle yoksulluk, dışlanma ve suçluluk bağlamlarında ayrımcı uygulamaların zeminini oluşturmuştur (Zorlu & Bilgin, 2024). Zorlu ve Bilgin'in çalışması, çocuk haklarının gelişimi ile çocukların maruz kaldığı yapısal eşitsizlikler arasındaki ilişkiye dikkat çekmektedir. Sosyoekonomik dezavantajlar, çocukların eğitim, sağlık ve sosyal hizmetlere erişimini sınırlandırarak ayrımcılığın kurumsal bir nitelik kazanmasına neden olmaktadır. Bu çerçevede çocuk suçluluğu gibi alanlarda geliştirilen politikaların, çocuğu damgalayan değil, koruyucu ve onarıcı bir yaklaşımı esas alması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu bağlamda ayrımcılıkla mücadele, çocuk hakları politikalarında yalnızca ilkesel bir hedef değil, kamu politikalarının fiilî eşitliği ne ölçüde sağlayabildiğini değerlendirmeye imkân veren temel bir ölçüt olarak ele alınmalıdır. Hak temelli bir yaklaşım, farklı kırılganlık alanlarına sahip çocukların ihtiyaçlarını dikkate alan bütüncül politika tasarımlarını zorunlu kılmaktadır (Zorlu & Bilgin, 2024).
- **İzleme ve Değerlendirme:** Çocuk haklarına dayalı kamu politikalarının etkinliği, yalnızca hedef ve ilke düzeyinde benimsenmesine değil, aynı zamanda bu hedeflerin ne ölçüde hayata geçirildiğinin sistematik biçimde izlenmesine ve değerlendirilmesine bağlıdır. Hak temelli yaklaşımda izleme ve değerlendirme mekanizmaları, politika belgelerinin sembolik taahhütler olmasının ötesine geçerek hesap verebilirlik ve şeffaflık üretmesini sağlayan temel araçlar olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda izleme ve değerlendirme, çocuk haklarının kamu yönetimi içinde sürdürülebilirliğini güvence altına alan yönetsel bir zorunluluk niteliği taşımaktadır. Bu çalışmada izleme ve değerlendirme teması; katılımcı izleme mekanizmaları, hak temelli performans ölçütleri, şikâyet mekanizmaları ve veri toplama sistemleri alt başlıkları üzerinden ele alınmıştır. Katılımcı izleme, çocukların ve ilgili paydaşların politika süreçlerinin değerlendirilmesine dolaylı ya da doğrudan dâhil edilmesini ifade ederken; hak temelli performans ölçütleri, kamu politikalarının çıktı odaklı değil, hakların gerçekleştirilme düzeyi üzerinden değerlendirilmesini mümkün kılmaktadır. Şikâyet mekanizmaları ise çocukların hak ihlallerini bildirebilecekleri erişilebilir ve güvenli kanalların varlığına işaret ederken, veri toplama sistemleri çocuklara ilişkin politika üretiminin kanıta dayalı biçimde sürdürülmesini sağlayan altyapıyı temsil etmektedir. İzleme ve değerlendirme mekanizmalarının güçlendirilmesi, çocuk hakları politikalarının yalnızca niyet beyanı düzeyinde kalmasını önleyen bir işlev görmektedir. Bu nedenle, çocuk haklarına ilişkin strateji ve raporların değerlendirilmesinde izleme ve değerlendirme teması, normatif yükümlülüklerin uygulamaya yansıyor yansımadığını ortaya koyan kritik bir analitik eksen olarak öne çıkmaktadır. Bu tema, kamu yönetimi disiplini açısından

çocuk hakları politikalarının kurumsal kapasite, yönetsel süreklilik ve hesap verebilirlik boyutlarının birlikte ele alınmasına olanak sağlamaktadır.

3. Çocuk Hakları Politikalarının Tematik Analizi: Türkiye Çocuk Hakları Strateji Belgesi ve BM Gözlemleri Arasında Bir Karşılaştırma

Hak temelli yaklaşım özellikle çocuk hakları gibi kırılgan grupları kapsayan politikaların analizinde önem kazanmaktadır. Bu bağlamda, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi'nin Türkiye'ye ilişkin Dördüncü ve Beşinci Periyodik Gözlem Raporları, Türkiye'nin çocuk hakları alanındaki uluslararası yükümlülüklerini izleme ve değerlendirme işlevi görmektedir. Buna karşılık, Türkiye Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yayımlanan 2023–2028 Çocuk Hakları Strateji Belgesi, uluslararası normatif çerçevenin ulusal düzeyde eylem planına nasıl dönüştürüldüğünü ortaya koyan yönetsel bir belgedir. Bu iki belgenin birlikte incelenmesi yalnızca içeriksel örtüşmeleri değil, aynı zamanda normatif yönelimin politika belgelerine ne ölçüde yansıdığını da anlamaya imkân tanır.

3.1. Vaka Seçimi ve Analitik Gerekçeleştirme

Bu çalışmada vaka seçimi, genelleme amaçlı bir örneklem yaklaşımından ziyade, hak temelli kamu politikalarının normatif çerçevesi ile ulusal politika uygulamaları arasındaki ilişkiyi analiz etmeye olanak tanıyan analitik bir gerekçeleştirme temelinde yapılmıştır. Bu doğrultuda araştırmada iki temel belge inceleme kapsamına alınmıştır. Bunlar: Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi'nin Türkiye'ye ilişkin Dördüncü ve Beşinci Periyodik Raporlara Dair Sonuç Gözlemleri (2023) ile Türkiye Cumhuriyeti Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yayımlanan 2023–2028 Çocuk Hakları Strateji Belgesi ve Eylem Planıdır.

BM Çocuk Hakları Komitesi raporu, Türkiye'nin taraf olduğu Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme kapsamında üstlendiği uluslararası yükümlülüklerin izlenmesi, değerlendirilmesi ve yönlendirilmesi işlevini yerine getiren normatif bir belgedir. Komite tarafından yayımlanan sonuç gözlemleri, devletlerin çocuk hakları alanındaki yasal, kurumsal ve uygulamaya yönelik düzenlemelerini hak temelli bir perspektifle değerlendiren ve politika önceliklerine ilişkin eleştirel tespitler içeren bağlayıcı olmayan ancak güçlü yönlendirici nitelikte metinlerdir. Bu yönüyle BM raporu, çocuk hakları politikalarının uluslararası standartlar karşısındaki durumunu ortaya koyan temel bir referans belgesi olarak ele alınmıştır.

Ulusal düzeyde incelenen 2023-2028 Çocuk Hakları Strateji Belgesi ve Eylem Planı ise Türkiye'de çocuk hakları alanında izlenecek politika hedeflerini, kurumsal sorumlulukları ve uygulama araçlarını ortaya koyan kapsamlı bir politika belgesi niteliği taşımaktadır. Strateji belgesi, çocuk haklarının korunması ve geliştirilmesine yönelik devletin planlı müdahale kapasitesini yansıtan temel metin olması nedeniyle seçilmiştir. Bu belge, uluslararası normların ulusal politika metinlerine nasıl aktarıldığını ve somut hedeflere ne ölçüde dönüştürüldüğünü analiz etmeye imkân tanımaktadır.

Her iki belgenin 2023 yılı itibarı ile güncel olması, vaka seçiminde belirleyici bir diğer unsur olmuştur. BM Komitesi'nin 2023 tarihli sonuç gözlemleri ile Türkiye'nin aynı dönemi kapsayan strateji belgesi arasındaki zaman örtüşmesi, normatif değerlendirmeler ile ulusal politika tepkileri arasındaki ilişkinin eşzamanlı olarak incelenmesine olanak sağlamaktadır. Bu durum, çalışmanın güncelliğini artırdığı gibi, analiz edilen politika alanlarının çağdaş sorunlar ve öncelikler etrafında şekillendiğini göstermesi bakımından da önemlidir.

Araştırmada tercih edilen tek vaka ve iki vaka karşılaştırmalı analiz yaklaşımı, belgelerin taşıdığı işlevsel farklılıklar dikkate alınarak yapılandırılmıştır. İlk aşamada her belge kendi içinde birer tek vaka olarak ele alınmış; böylece her belgenin çocuk haklarına yaklaşımı, tematik yoğunlukları ve öncelik alanları ayrı ayrı analiz edilmiştir. İkinci aşamada ise bu iki belge karşılaştırmalı vaka analizi kapsamında

birlikte değerlendirilerek, BM Komitesi'nin normatif önerileri ile Türkiye'nin ulusal politika yönelimleri arasındaki örtüşmeler, ayrışmalar ve boşluklar sistematik biçimde ortaya konulmuştur.

Bu yaklaşım, çalışmanın amacına uygun olarak çocuk hakları politikalarının yalnızca içerik düzeyinde değil, aynı zamanda yönetim, hesap verebilirlik ve normatif uyum açısından da değerlendirilmesini mümkün kılmaktadır. Böylece seçilen vakalar, nicel temsil gücünden ziyade, çocuk hakları alanındaki politika üretim ve izleme süreçlerini analitik derinlikle incelemeye imkân veren nitel bir karşılaştırma zemini sunmaktadır.

3.2. Araştırma Verilerinin Analizi

Çalışmada kullanılan yöntem, nitel veri analizine dayalı belge incelemesi olup, tematik analiz yaklaşımı benimsenmiştir. Bu kapsamda iki belge, daha önce literatür ve politika belgeleri temel alınarak oluşturulan altı ana temaya -katılım hakkı, eğitim hakkı, koruma hakkı, sosyal hizmetler, ayrımcılıkla mücadele ve izleme-değerlendirme- göre kodlanmıştır. Bu çalışmada kullanılan altı ana tema (katılım, koruma, eğitim, sosyal hizmetler, ayrımcılıkla mücadele, izleme ve değerlendirme), çocuk haklarına dayalı kamu politikaları literatüründe yaygın olarak kullanılan kavramsal çerçeveler esas alınarak belirlenmiştir. Temaların oluşturulmasında, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin temel ilkeleri ile Byrne ve Lundy (2019) tarafından geliştirilen “altı P” (principles, participation, protection, provision, promotion, public budgeting) yaklaşımı analitik bir referans noktası olarak kullanılmıştır. Ayrıca, çocuk hakları ve kamu politikaları alanındaki ulusal ve uluslararası çalışmalar taranarak tematik örtüşmeler belirlenmiş; kodlama süreci MAXQDA 2020 yazılımı aracılığıyla sistematik biçimde yürütülmüştür. Bu yaklaşım, araştırmacı tutarlılığını ve analiz güvenilirliğini artırmayı amaçlayan bilinçli bir metodolojik tercihi yansıtmaktadır. Çalışmada veri toplanırken hem BM Çocuk Hakları Komitesinin raporları hem de Çocuk Hakları Strateji Belgesi incelenmiş ve en faydalı olacak şekilde kodlama yapılması amaçlanmıştır. Çocuk Hakları Strateji Belgesi 160 sayfadan oluşmaktadır. BM Çocuk Hakları İzleme Komitesinin raporu ise 16 sayfadan oluşmaktadır.

Tablo 1. Araştırma Örneklemi İncelenen Belgeler ve Kodlanma Sayısı

Dökümanlar	Dönem Aralığı	Belge Sayfa Sayısı	Kodlanma sayısı
BM Çocuk Hakları İzleme Komitesi 4. ve 5. Rapor	2023	16	371
Türkiye Çocuk Hakları Strateji Belgesi ve Eylem Planı	2023-2028	160	980

Oluşturulan altı ana kod ve kodların alt kodları; BM Çocuk Hakları komitesi raporu ve çocuk hakları stratejik eylem planı içerisinde hem kelime olarak taratılmış hem de doğrudan kelime bütünü olmasa da anlamsal bağlamına bakarak yorumlanmıştır. Belgeler tekrarlı okumalar ile farklı zaman aralıklarında okunmuş böylelikle anlamsal bütünlük korunması sağlanmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda oluşturulan altı üst kod ve alt kodları, BM Komitesi'nin tavsiyeleri ile Türkiye'nin çocuk hakları politikaları arasındaki öncelik farklılıklarını, örtüşmeleri ve yapısal boşlukları analiz etmek amacıyla kullanılmıştır.

Şekil 1. Tematik Kodlama ana ve alt kodlar (Renk örüntüsü ile)

MAXQDA 2020 analiz programında kodlama oluşturulur iken her koda bir renk kodu seçilmiştir. Bu renk kodları ile kodlar arası karşılaştırma ve analiz daha kolay yapılmıştır. Ayrıca kodlar belge üzerinde kodlama yaparken karışıklığı da engellemektedir. Araştırma kapsamında bu iki belge incelenirken araştırmanın temel sorusunu oluşturan “teması” ve bu temaya ulaşmak için oluşturulan kod ve alt kodlar temel tanımlar üzerinden oluşturulmuştur.

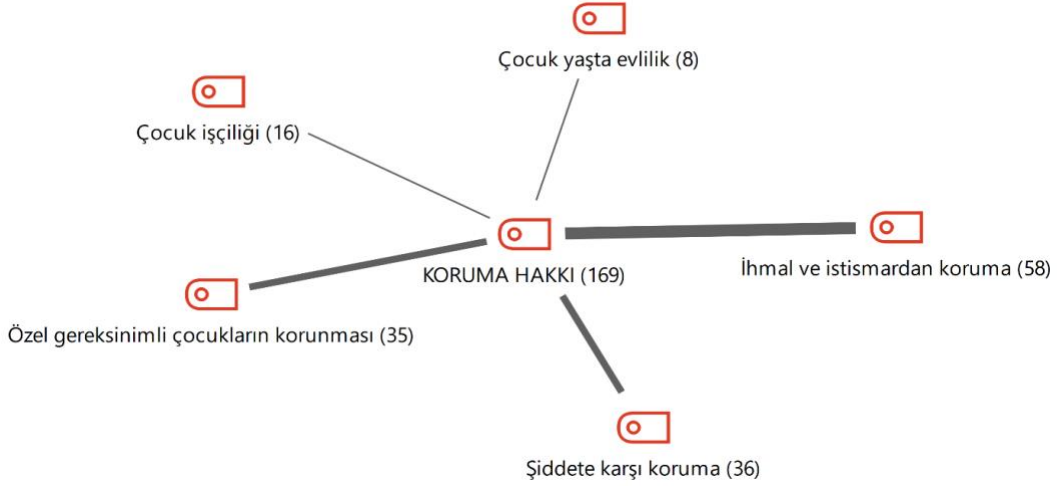
3.3. Araştırmanın Analizi ve Değerlendirilmesi

Bu çalışmanın betimsel içerik analizi gerçekleştirilirken hem “kod analizi” hem “vaka analizi” yapılması uygun olacaktır. Kod analizi ile kodların belgelerdeki sıklığına göre yorumlama yapılmış vaka analizi ile ise her bir belgenin hem kendi içinde kod yoğunluğu hem de iki belgenin karşılaştırmalı şekilde yoğunluğu incelenmiştir. Analizde, kelime sınırı ve tematik bütünlüğün korunması amacıyla, alt kodlar arasından kodlama yoğunluğu ve analitik anlamlılığı daha yüksek olanlar öncelikli olarak ele alınmış; diğer alt kodlar ise genel dağılım çerçevesinde değerlendirilmiştir.

3.3.1. Kod Analizinin Değerlendirilmesi

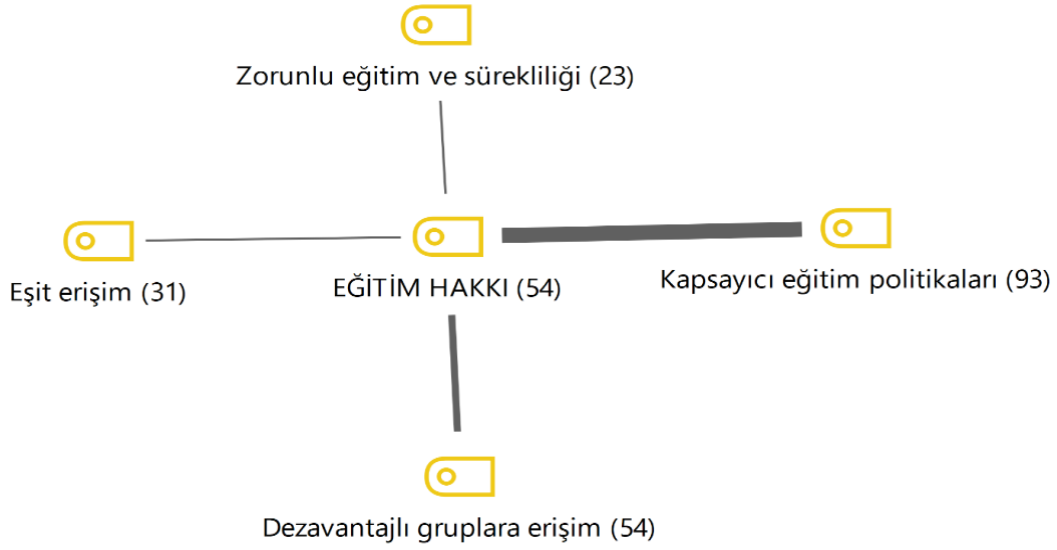
Belge analizi açısından en çok kullanılan kod analizlerinden biri kod dağıtım modelidir. Kod dağıtım modeli hem kodların hem de alt kodların her iki belge içerisindeki dağılımını vererek en çok hangi ana ve alt kodun kullanıldığını, kullanım yoğunluğunu göstermektedir. BM çocuk hakları gözlem raporu ile çocuk strateji belgesi ve eylem planı belgelerinde; kodun analizi esnasında frekans ağırlığı üzerinden genel bir yorum getirilmektedir. Türkiye’deki çocuk haklarının BM raporları ile örtüşmesi teması etrafında hazırlanan bu altı ana kod onların alt kodlarında tüm belgelerin toplam kodlanma sayısı verilmiştir. Her iki belgede de en yoğun kullanılan kod/alt kodlar ve bunların dağılımı üzerinden analiz ve yorum yapılmıştır.

Tuğba DAMGACI

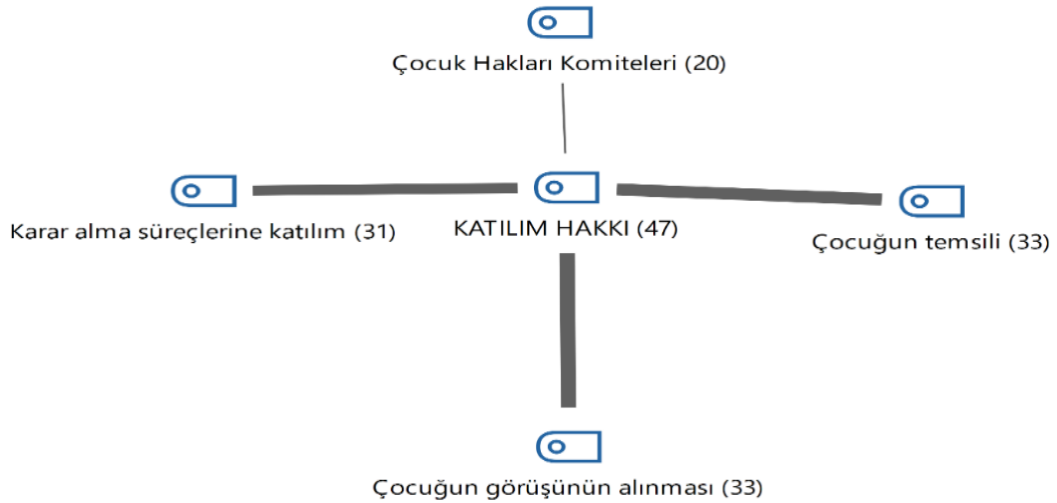
Şekil 2. Koruma Hakkı Kod-Kod Alt Bölümleri

Şekil 2’de Koruma hakkı ana kodu ve bu ana koda bağlı alt kodların, incelenen her iki belge kapsamında toplam kodlanma dağılımı sunulmaktadır. Bulgular, koruma hakkının analiz edilen belgelerde en yüksek kodlanma sıklığına sahip ana tema olduğunu göstermektedir. Bu durum, çocukların fiziksel, duygusal ve sosyal açıdan kırılgan bir grup olarak kabul edilmesi ve risk altında bulunan yaşam koşullarının korunmasının hem ulusal hem de uluslararası düzeyde devletlerin temel sorumluluk alanlarından biri olarak ele alınmasıyla ilişkilendirilebilmektedir. Alt kodlar düzeyinde değerlendirildiğinde, ihmal ve istismardan koruma temasının öne çıktığı görülmektedir. Bu yoğunluk, söz konusu belgelerde çocukların ihmal, istismar ve şiddet risklerine karşı korunmasına yönelik önleyici ve düzenleyici politika çerçevelerine sıkça atıf yapılmasıyla açıklanabilmektedir. Bununla birlikte, belirli bir temanın yüksek sıklıkla kodlanması, yalnızca o alanın normatif önemini değil, aynı zamanda ilgili sorunun politika gündeminde sürekliliğini ve çözüm gereksiniminin devam ettiğini de göstermektedir. Bu bağlamda, koruma hakkı kapsamındaki yüksek kodlama yoğunluğu, çocukların karşı karşıya kaldığı risklerin politika belgelerinde kalıcı bir müdahale alanı olarak ele alındığını ortaya koymaktadır. En düşük kodlama sıklığının çocuk yaşta evlilik alt kodunda gözlemlenmesi ise dikkat çekicidir. Her ne kadar BM belgelerinde bu konuya ilişkin daha güçlü normatif ifadeler yer alsa da ulusal strateji belgesinde bu alandaki vurgunun sınırlı kaldığı görülmektedir. Bu durum, çocuk yaşta evliliğin ulusal politika belgelerinde ikincil bir sorun alanı olarak ele alındığı ya da bu raporlar kapsamında doğrudan bir politika çözüm önerisi geliştirilmediği şeklinde yorumlanabilmektedir.

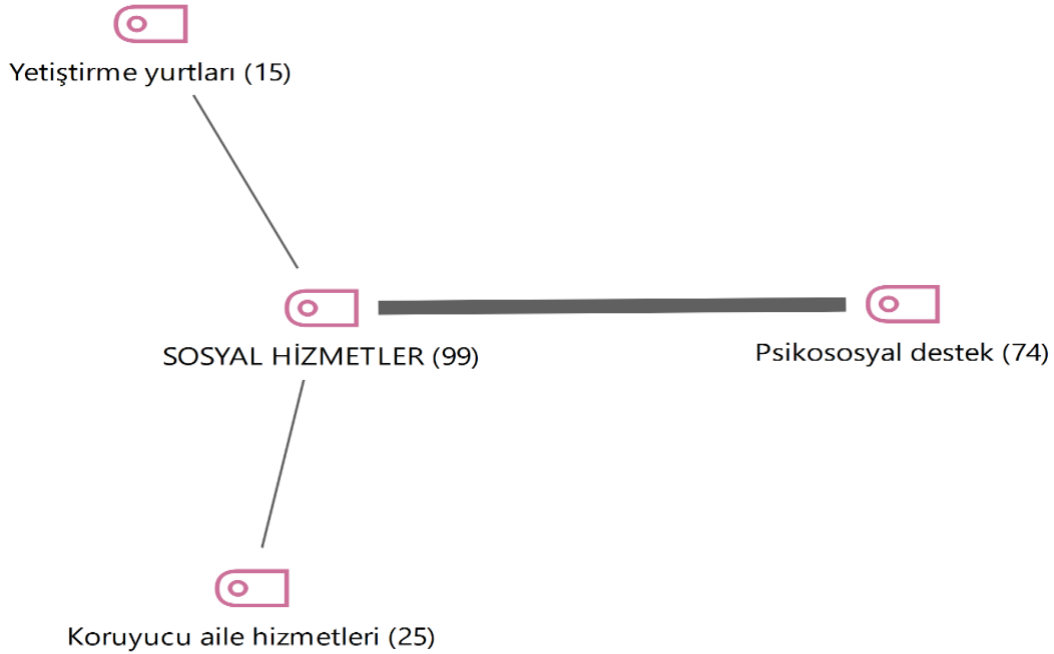
Şekil 3. Eğitim Hakkı Kod-Kod Alt Bölümleri

Şekil 3'te Eğitim hakkı ana kod ve alt kodlarının dağılımı görülmektedir. Eğitim hakkı eğitimle ilgili temel normların ve politika hedeflerinin yer aldığı tematik alandır. Bu kodun analizinde dikkat çeken durum alt kod olan kapsayıcı eğitim politikalarının ana koddan daha fazla kodlanmış olmasıdır. Bu durum kodlamaların alt kodlara doğrudan yapıldığını ve "Eğitim Hakkı" çatısı altında detaylı içerik analizlerinin yer aldığını göstermektedir. En fazla kodlanan alt kod olan kapsayıcı eğitim politikaları sadece çocuk eğitimi değil, yetişkin ve ebeveyn eğitimi, yöneticinin eğitimi gibi birden fazla kişi ve kuruma hitap etmektedir. Özellikle dezavantajlı grupların dışlanmadan eğitim sistemine dahil edilmesini amaçlayan politika belgelerinde "kapsayıcılık" vurgusunun çok güçlü olduğu görülmektedir. Eğitim sisteminin yalnızca mevcut yapısını değil, toplumsal çeşitliliğe yanıt verme kapasitesini dönüştürmeyi hedefleyen bütüncül politikaların ön planda olduğunu söylemek mümkündür. En az kodlama ise zorunlu eğitim ve sürekliliği üzerindedir ancak bu durum ülkenin geneli üzerinden değerlendirilmemelidir. Türkiye'de eğitimin zorunluluğu ve sürekliliği yaygın ve etkili şekilde devam etmektedir. Sorun daha bölgesel alanlar (kırsal alanlar) üzerinden değerlendirildiği zaman daha etkili bir çözüm önerisi oluşturulabilecektir. Okullaşma oranlarının artırılması, devamsızlıkla mücadele, kırsal kalkınmanın güçlenmesi gibi çözüm önerileri de sunulabilmektedir.

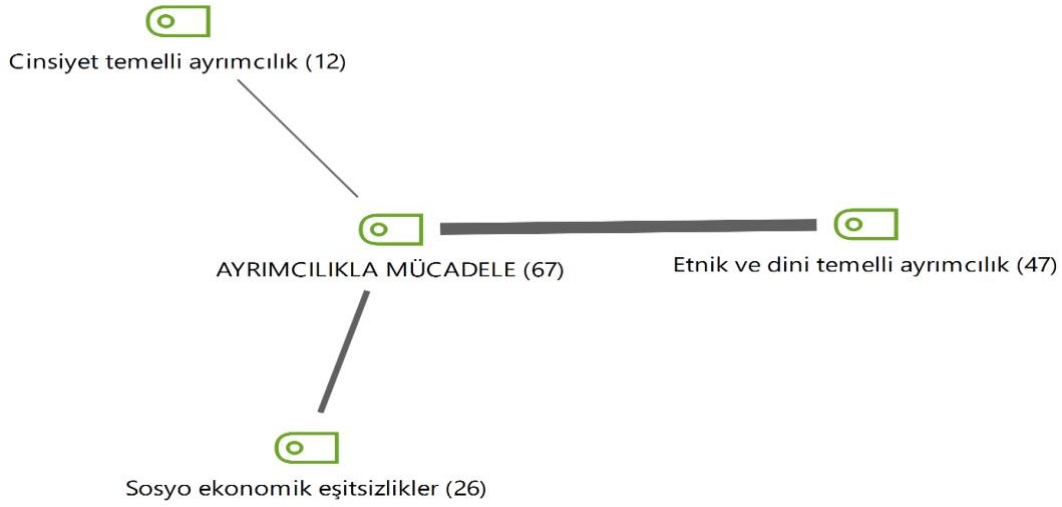
Şekil 4. Katılım Hakkı Kod-Kod Alt Bölümleri

Şekil 4’de katılım hakkı kod ve alt kodlarının dağılımı gösterilmektedir. Katılım hakkı çocuğun hem kendi hayatı hem de içinde bulunduğu toplumsal yapı üzerinde aktif olarak söz söyleme hakkı, görüş bildirme ve temsil edilme hakkı olarak adlandırılmaktadır. Bu ana kod diğer bazı ana kodlara kıyasla orta düzeyde olup, bu hakkın belgelerde yer bulduğunu ancak daha çok belirli bağlamlarla sınırlı kaldığını göstermektedir. Kısacası katılım hakkı daha sınırlı ve belli konular çerçevesinde kullanılmıştır. Alt kodların sayısı neredeyse birbirine yakın olmuştur. Çocuğun temsili alt kodu çocukların hem bireysel hem de kolektif düzeyde hak savunuculuğu yapabilmesini içermektedir. Bunlar çocuk meclisler, sivil toplum kuruluşları ya da resmi merciler olabilir. Çocuğun görüşünün alınması ise, çocuğun bir ilke olarak düşünce ve görüşlerine saygı gösterme kapsamındadır ancak görüşünün alınması sürece dahil olacağı ya da görüşünün onaylandığı anlamına gelmemektedir. Bu kod, özellikle eğitim, sosyal hizmet ve yargı süreçlerinde yer alan “çocuğun yüksek yararı” ilkesinin uygulanması açısından kritik önemdedir. En az alt kod olan çocuk hakları komiteleri alt kodu ise, çocuk haklarının resmi ve gayri resmi savunulacak alanlarının sınırlı olduğunu (ulusal belgede sadece il düzeyinde) göstermektedir. Katılımın sürdürülebilirliği açısından bu yapıların güçlendirilmesi gerekmektedir.

Şekil 5. Sosyal Hizmetler Kod-Kod Alt Bölümleri

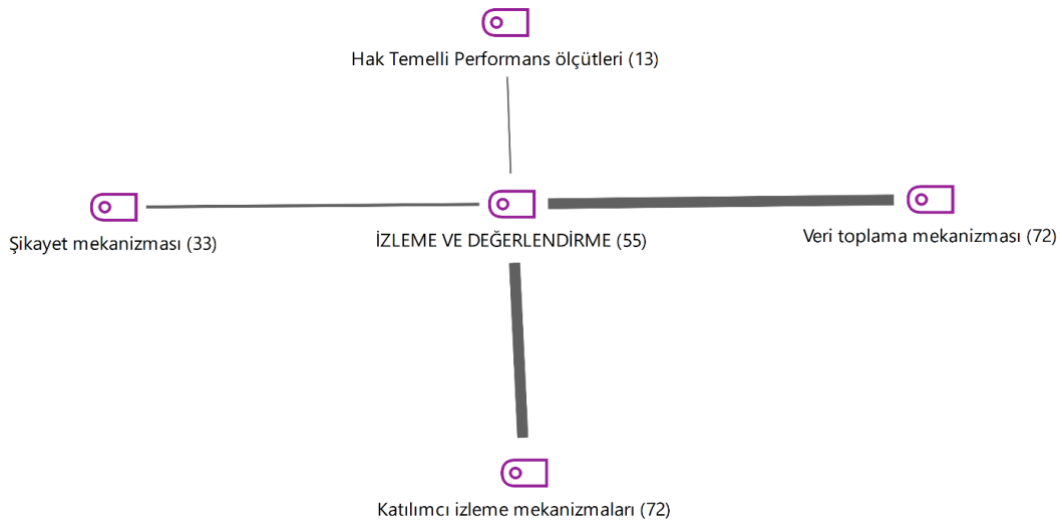
Şekil 5’de sosyal hizmetler kod ve alt kodların dağılımı görülmektedir. Sosyal hizmetler ana kodu çocuklara yönelik bakım, destek ve koruma mekanizmalarının sosyal hizmet politikaları kapsamında nasıl ele alındığını yansıtmaktadır. Kodlama frekansı, bu alanın belgelerde oldukça vurgulandığını göstermektedir. Sadece çocuğa değil, ebeveyne de sosyal desteklerin sağlanması gerekliliği bu kod altında sıkça vurgulanmıştır. En yüksek kodlama frekansına sahip alt kod olan psikososyal destek alt kodu; özellikle çocukların travma, istismar, kayıp veya kriz durumlarında ihtiyaç duyduğu psikososyal desteğin önemle ele alındığını göstermektedir. Psikososyal destek, yalnızca kriz sonrası müdahaleler değil, aynı zamanda önleyici ruh sağlığı hizmetleriyle de ilişkilendiriliyor olabilmektedir. En düşük kodlama frekansına sahip alt kod olan *yetiştirme yurtları*, modern çocuk hakları yaklaşımının kurum temelli bakım modellerinden uzaklaşarak, koruyucu aile ve evlat edinme gibi aile temelli bakım uygulamalarını önceleyen bir politika yönelimine işaret ettiğini göstermektedir.

Şekil 6. Ayrımcılıkla Mücadele Kod-Kod Alt Bölümleri

Şekil 6’da ayrımcılıkla mücadele kod ve alt kodları görülmektedir. Bu ana kod, belgelerde ayrımcılığın farklı türleriyle mücadeleye yönelik politika ve uygulamaların nasıl ele alındığını göstermektedir. En yüksek kodlama frekansına sahip alt kod etnik ve dini temelli ayrımcılık alt kodudur.

Bu durum, belgelerde etnik köken ve dini inanç temelli ayrımcılıkla mücadeleye özel bir vurgu yapıldığını göstermektedir. Bu vurgu, özellikle azınlık hakları, kültürel farklılıkların korunması ve eşitlikçi politikalar bağlamında şekilleniyor olabilmektedir. Özellikle Suriyeli göçmen çocukların korunması, ayrımcılığa maruz kalmaması, eğitim-sağlık-korunma-barınma gibi her türlü ihtiyaçlarının karşılanması, toplumsal entegrasyonlarının sağlanması üzerine hem ulusal hem de BM belgelerinde çokça düzenleyici işlemler yapılması/yapıldığı vurgusunu bulundurmaktadır. Bu durum, uluslararası normlarla uyumlu şekilde, çeşitlilik ve kapsayıcılık politikalarının öncelikli görünmesi gerekliliğini de vurgulamaktadır. En düşük kodlama frekansına sahip alt kod ise cinsiyet temelli ayrımcılık olmuştur. Bu durum, çocuk hakları belgelerinde toplumsal cinsiyet eşitliği konusunun diğer ayrımcılık türlerine kıyasla daha az yer bulduğunu göstermektedir. Kız çocuklarının eğitime erişimi, erken yaşta evlilikler ve toplumsal cinsiyet temelli şiddet gibi konuların belgelerde daha sınırlı işlendiği sonucuna varılabilmektedir.

Şekil 7. İzleme ve Değerlendirme Kod-Alt Kod Bölümleri

Şekil 7’de izleme ve değerlendirme kod ve alt kod dağılımı görülmektedir. İzleme ve değerlendirme ana kodu, çocuk haklarına ilişkin politika ve uygulamaların ne ölçüde izlendiği, değerlendirildiği ve bu süreçlerin ne kadar hak temelli yürütüldüğünü göstermektedir. Alt kodların frekansları, belgelerdeki vurgu yoğunluğunu ortaya koymaktadır. En yüksek kodlama frekansına sahip alt kod olan veri toplama mekanizması kodu belgelerdeki ölçme ve değerlendirme için veri toplama süreçlerinin çokça vurgulandığını göstermektedir. Nicel ve nitel veri toplama, raporlama ve istatistiklerin düzenli tutulması gibi unsurlar burada yer almaktadır. Özellikle ulusal çocuk eylem planında “istatistiklerle çocuk” kısmı ile veri mekanizmasının yaygınlığı görülmektedir. Yine en yüksek düzeyde kodlanan diğer alt kod olan katılımcı yönetim mekanizması ile; katılımcı yaklaşımların; çocukların, ailelerin ve sivil toplumun izleme süreçlerine dahil edilmesini ifade edilmesi gerekliliği vurgulanmıştır. Hak temelli izleme yaklaşımında paydaş katılımının kritik bir unsur olarak görüldüğü anlaşılmaktadır. Ulusal çocuk eylem planı içerisinde de hem hükümet hem STK hem de diğer resmi ve gayri resmi kurumların ortak hareket etmesi gerekliliği, buna göre oluşturulan projeler sıkça yer almaktadır. En düşük kodlama frekansına sahip alt kod ise hak temelli yaklaşım alt kodudur. Bu, performans değerlendirme sistemlerinin hak temelli kriterlerle uyumunun belgelerde görece daha az işlendiğini gösterebilmektedir. Mevcut ölçütlerin sayısal göstergelere odaklı olduğu, hak temelli ölçütlerin ise sınırlı olduğu düşünülebilmektedir.

Şekil 8. BM Çocuk Hakları Raporu Kelime Bulutu (En sık kullanılan 20 Kod)

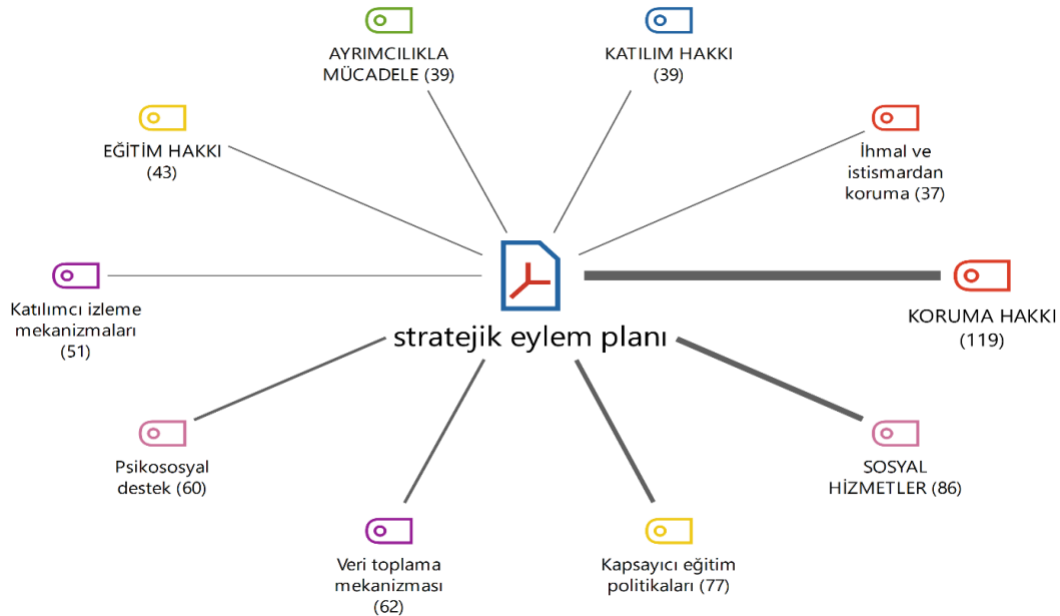

Şekil 9. Türkiye Çocuk Hakları Strateji Eylem Planı Kelime Bulutu (En sık kullanılan kod 20)

Şekil 8 ve Şekil 9’da sunulan kelime bulutları, incelenen belgelerde çocuk haklarına ilişkin tematik önceliklerin söylemsel düzeyde nasıl yapılandığını bütüncül biçimde ortaya koymaktadır. Her iki görselde de “Koruma Hakkı” ifadesinin belirgin biçimde öne çıkması, çocuk hakları politikalarının merkezinde çocukların fiziksel, duygusal ve sosyal güvenliğine ilişkin risk alanlarının yer aldığını göstermektedir. Bu yoğunluk, koruma temasının normatif ve yönlendirici bir çerçeve olarak politika metinlerinde baskın biçimde konumlandığını; özellikle ihmal ve istismarın önlenmesi, şiddete karşı koruma ve özel gereksinimli çocuklara yönelik tedbirlerin söylemsel düzeyde önceliklendirildiğini düşündürmektedir. Kelime bulutlarında “ihmal ve istismardan koruma”, “şikâyet mekanizması” ve “veri toplama mekanizması” gibi ifadelerin görünürlüğü, çocuk haklarının yalnızca normatif düzlemde değil, aynı zamanda izleme, bildirim ve kurumsal sorumluluk mekanizmalarıyla ilişkilendirilerek ele alındığını göstermektedir. Bununla birlikte, “katılım hakkı”, “çocuğun görüşünün alınması” ve “karar alma süreçlerine katılım” gibi ifadelerin görece daha sınırlı bir görünürliğe sahip olması, çocukların aktif özne olarak politika süreçlerine dâhil edilmesine ilişkin söylemin koruma eksenli temalara kıyasla ikincil bir konumda kaldığına işaret etmektedir. Eğitim hakkı, sosyal hizmetler ve ayrımcılıkla mücadeleyle ilişkin kavramların kelime bulutlarında yer alması ise çocuk haklarının çok boyutlu bir politika alanı olarak ele alındığını göstermekle birlikte, bu temaların daha çok koruma hakkı etrafında kümелendiğini ortaya koymaktadır. Bu bulgular, belgelerdeki tematik yoğunluğun çocuk hakları alanındaki temel risk ve kırılganlık alanlarını görünür kılmaya odaklandığını; buna karşılık katılım ve güçlendirme boyutlarının söylemsel düzeyde daha sınırlı temsil edildiğini göstermektedir.

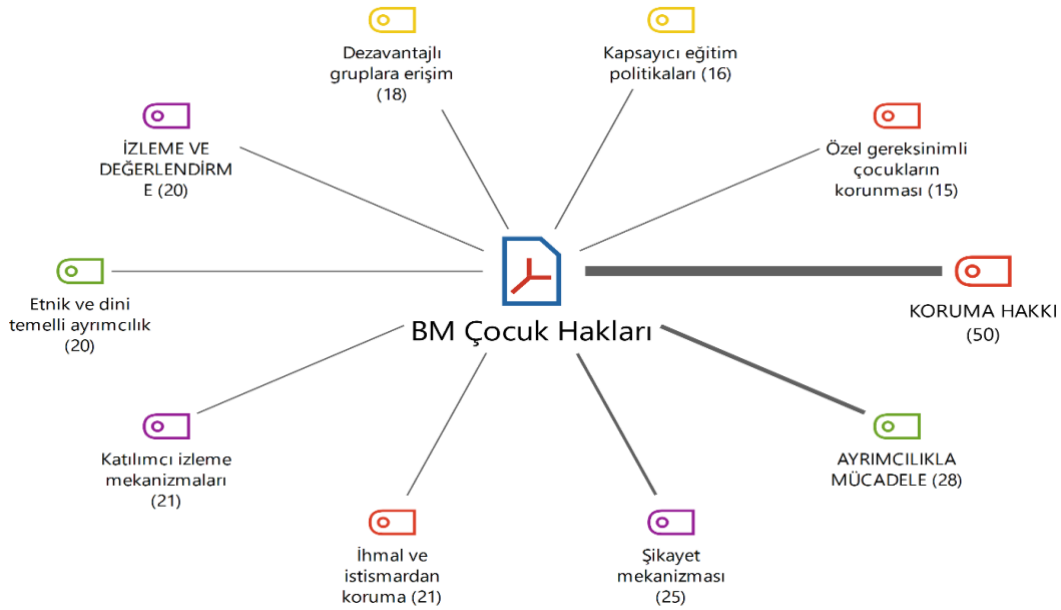
3.3.2. Tek Vaka Analizinin Değerlendirilmesi

MAXQDA 2020 yazılımında vaka analizi, bir belgedeki kodlamaların genel dağılımını, yoğunluk oranlarını ve tekrar etme sıklığını ortaya koyan, frekans temelli bir değerlendirme yöntemidir. Bu yöntem, yalnızca kodların belgelerdeki nicel varlığını göstermekle kalmayıp, aynı zamanda içeriksel eğilimlerin, önceliklerin ve boşlukların daha net görünür olmasına imkân tanımaktadır. Tek vaka analizinde her bir belgenin kod yoğunluğu ayrı ayrı değerlendirilirken, iki vaka analizinde belgeler arasındaki benzerlikler ve farklılıklar karşılaştırmalı olarak ele alınmaktadır. Kod analizinde ön planda olan kodların genel durumu iken vaka analizlerinde ön planda olan belgelerin tek başlarına ya da kıyaslandıkları diğer belge ile olan durumudur.

Şekil 10. 2023-2028 Türkiye Çocuk Strateji Eylem Planı Belgesi Tek Vaka Modeli

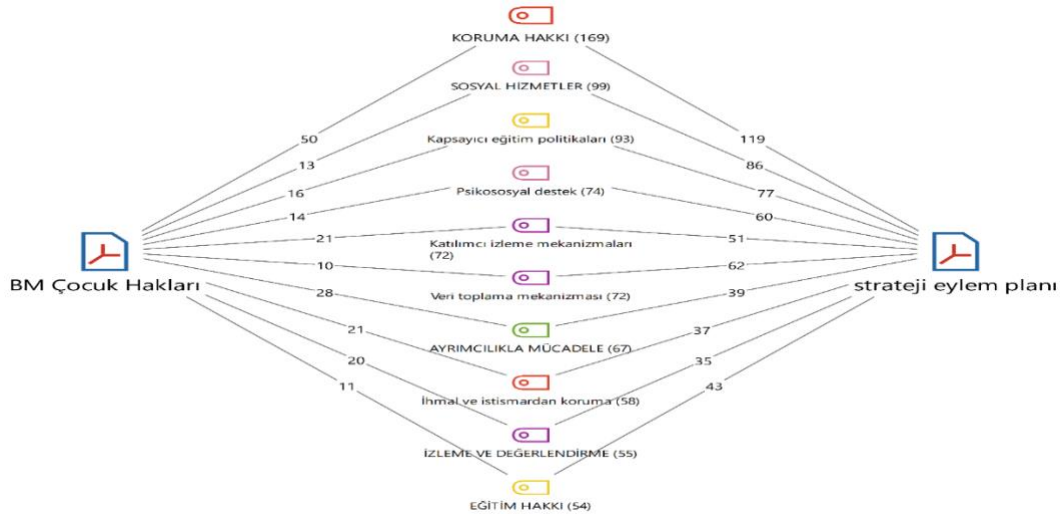
Şekil 10 üzerinden tek vaka analizi incelendiği zaman kod sıklığı eşiği 10 (on) olarak belirlenmiş ve yalnızca bu eşik değerin üzerinde kalan temalar görselleştirilmiştir. Her bir kodun sıklık oranı >10 olarak düzenlenmiş haritasına bakarak analiz mümkündür. Kod sıklığı analizinde açık ara en yüksek değere sahip tema “Koruma Hakkı” olmuştur. Bu bulgu, belgenin çocukların güvenliğinin sağlanması, ihmal ve istismardan korunması ile şiddetin önlenmesine yönelik politika ve stratejilere güçlü bir vurgu yaptığını göstermektedir. Koruma hakkı teması altında yer alan ihmal ve istismardan koruma alt kodunun da kayda değer bir yoğunluk sergilemesi, bu alanın stratejik hedefler içerisinde müstakil bir öncelik olarak konumlandırıldığını ortaya koymaktadır. İkinci Yoğun Temalar ise sosyal Hizmetler ve kapsayıcı eğitim politikaları olmuştur. Sosyal Hizmetler, çocukların ihtiyaç duyduğu bakım, destek ve rehabilitasyon süreçlerine ilişkin kapsamlı bir strateji varlığına işaret etmektedir. Kapsayıcı Eğitim Politikaları teması, özellikle fırsat eşitliği ve dezavantajlı grupların eğitim sistemine dahil edilmesi konularının belge içinde önemli bir yer tuttuğunu göstermektedir. Veri toplama mekanizması ve psikososyal destek kodları, stratejik planın izleme–değerlendirme ve çocukların ruhsal–sosyal iyilik haline yönelik hedefler içerdiğini göstermektedir. Katılımcı izleme mekanizmaları alt kodu, çocuk haklarının izlenmesinde paydaşların (STK, akademi, yerel yönetim vb.) dahil edildiğini ortaya koymuştur. Eğitim Hakkı, katılım hakkı ve ayrımcılıkla mücadele kodları, temel haklarla tanınmakla birlikte belge içerisinde öncelik derecesinin koruma, sosyal hizmet ve eğitim politikaları kadar yüksek olmadığını düşündürmektedir. Belge, çocuk hakları çerçevesinde özellikle koruma, sosyal hizmet ve kapsayıcı eğitim alanlarına yüksek yoğunlukla odaklanmış; buna karşılık katılım, ayrımcılıkla mücadele ve temel eğitim hakkı gibi alanlar belgede yer alsa da, kod yoğunluğu açısından daha düşük seviyede kalmıştır. Kod sıklığı eşiğinin 10 olarak belirlenmiş olması, yalnızca stratejik planda öne çıkan ve tekrarı yüksek temaları görünür kılmakta; bu da belgenin politika önceliklerini net şekilde ortaya koymaktadır.

Şekil 11. BM Çocuk Hakları Raporu Tek Vaka Analizi

Şekil 11 üzerinden tek vaka analizi incelendiği zaman kod sıklığı eşiği 10 (on) olarak belirlenmiş ve yalnızca bu eşik değerin üzerinde kalan temalar görselleştirilmiştir. Her bir kodun sıklık oranı >10 olarak düzenlenmiş haritasına bakarak analiz mümkündür. Belge, en yüksek vurgu düzeyini “Koruma Hakkı” temasına yapmaktadır. Bu durum, BM raporunun çocukların fiziksel, duygusal ve sosyal güvenliğinin temin edilmesi ile ihmal ve istismarın önlenmesine yönelik, uluslararası standartlar çerçevesinde güçlü bir yönelim sergilediğini ortaya koymaktadır. İhmal ve istismardan koruma ve özel gereksinimli çocukların korunması alt kodları ise, koruma hakkının farklı boyutlarını somutlaştırarak, bu temanın

hem önleyici hem de kapsayıcı müdahale stratejilerini içerdiğini göstermektedir. İkinci yoğun temalar olarak öne çıkan ayrımcılıkla mücadele ve şikâyet mekanizması kodları, BM raporunun çocuk haklarını ihlal eden ayrımcı uygulamaların tespiti ve ortadan kaldırılmasına yönelik kararlılığını yansıtmaktadır. Ayrımcılıkla Mücadele teması, eşitlik ilkesinin uygulanmasına ve kapsayıcı politika geliştirilmesine verilen önemi ortaya koyarken; şikâyet mekanizması teması, çocuklar ve ilgili paydaşlar için hak ihlallerinin bildirilebileceği, erişilebilir ve işlevsel başvuru yollarının tesis edilmesi gerekliliğine işaret etmektedir. BM gözlem raporunda şikâyet ve endişe verici çocuk hakları ihlallerine sık sık değinerek hükümeti bu konularda daha bağlayıcı politika üretmeye teşvik etmeyi amaçlamıştır. Daha düşük yoğunlukta ancak önem arz eden temalar arasında yer alan dezavantajlı gruplara erişim kodu, eğitim, sağlık ve sosyal hizmetlere yönelik eşit erişimin sağlanması konusundaki duyarlılığı yansıtmaktadır. Kapsayıcı eğitim politikaları kodu, dezavantajlı ve özel gereksinimli çocukların eğitim sistemine etkin biçimde dahil edilmesi hedefini ortaya koymaktadır. Özel gereksinimli çocukların korunması kodu ise, BM raporunun kapsayıcılık perspektifi içerisinde özel ihtiyaç gruplarına yönelik koruma tedbirlerine odaklandığını göstermektedir. BM raporu, koruma hakkı temasını merkezine alırken, ayrımcılıkla mücadele, şikâyet mekanizmaları ve katılımcı izleme konularında da güçlü bir vurgu yapmaktadır. Eğitim hakkı ve sosyal hizmetler gibi alanlar Türkiye Strateji Eylem Planı'na göre daha az yoğunlukta temsil edilmiştir. Bunun nedeni, BM raporunun daha çok hak ihlallerinin önlenmesi ve eşitlik/erişim ekseninde yoğunlaşması olarak açıklanabilmektedir.

Şekil 12. BM Çocuk Hakları Raporu ile Türkiye Çocuk Hakları Strateji Eylem Planı karşılaştırmalı İki Vaka

Bu iki belgeyi (BM Çocuk Hakları Raporu ve Türkiye Çocuk Strateji Eylem Planı) vaka analizi çerçevesinde karşılaştırdığımızda, kod sıklığı 10 ve üzeri değerler dikkate alındığında şu bulgular ortaya çıkmaktadır:

İncelenen belgeler arasında doğrudan kod sıklıklarının mutlak değerler üzerinden karşılaştırılması, belge uzunlukları arasındaki belirgin fark nedeniyle metodolojik olarak yanıltıcı sonuçlara yol açabilmektedir. Bu nedenle değerlendirme, kod tekrarlarının mutlak sayılarından ziyade, temaların belge içindeki göreceli yoğunluğu ve söylemsel ağırlığı dikkate alınarak yapılmıştır. Bu çerçevede, her iki belgede de Koruma Hakkı teması, belge içeriği içerisinde en yüksek oransal yoğunluğa sahip temalardan biri olarak öne çıkmaktadır. Bu durum, hem BM Çocuk Hakları Komitesi raporunda hem de Türkiye Çocuk Hakları Strateji Belgesi'nde çocukların güvenliği, ihmal ve istismardan korunması ile şiddetin önlenmesine yönelik politika alanlarının söylemsel düzeyde merkezî bir konumda ele alındığını göstermektedir. Benzer biçimde, sosyal hizmetler ve kapsayıcı eğitim politikaları da her iki belgede toplam tema dağılımı içinde dikkat çekici bir ağırlığa sahiptir. Buna karşılık, izleme-değerlendirme ve katılımcı mekanizmalara ilişkin temaların belge içindeki göreceli yoğunluklarının farklılaştığı görülmekte;

bu durum, BM raporunun izleme ve hesap verebilirlik boyutuna daha güçlü bir vurgu yaptığını, ulusal strateji belgesinin ise uygulamaya dönük politika alanlarını öne çıkardığını düşündürmektedir.

3.4. Araştırmanın Kapsamın ve Sınırlılıkları

Bu çalışma, çocuk hakları politikalarını bütüncül bir siyasal ve toplumsal süreç olarak ele almak yerine, söz konusu politikaların resmî politika belgelerinde nasıl çerçevelendiğini ve hangi tematik öncelikler etrafında yapılandırıldığını incelemeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda analiz, yalnızca Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi'nin sonuç gözlemleri ile Türkiye'de yayımlanan Çocuk Hakları Strateji Belgesi ve Eylem Planı ile sınırlandırılmıştır.

Çocuk hakları politikalarının üretimi ve uygulanması sürecinde hükümet açıklamaları, bakan söylemleri, medya temsilleri, bürokratik uygulamalar ve saha pratikleri gibi çok sayıda aktör ve dinamik etkili olmakla birlikte, bu çalışma söz konusu unsurları doğrudan inceleme kapsamına almamaktadır. Dolayısıyla analiz edilen belgelerde yer alan politika hedefleri, öncelikler ve ifadeler, uygulamada birebir karşılık bulmayabilir ya da farklı düzeylerde hayata geçirilebilir.

Ayrıca resmi politika belgeleri, normatif yönelimleri ve kurumsal niyetleri yansıtan metinler olup, uygulamadaki etkililik, başarı ya da başarısızlık düzeylerini doğrudan göstermemektedir. Bu bağlamda çalışmada sunulan bulgular, çocuk hakları politikalarının fiilî sonuçlarına ilişkin bir değerlendirme değil, belgeler üzerinden yürütülen tematik ve karşılaştırmalı bir politika analizi olarak değerlendirilmelidir. Bu durum çalışmanın belge temelli ve tematik analiz yaklaşımı çerçevesinde, incelenen metinlerin normatif ve politika yönlendirici boyutlarına odaklanmasının doğal bir yansımasıdır.

3.5. Araştırmanın Genel Değerlendirmesi

Bu çalışmada, MAXQDA 2020 yazılımı kullanılarak Türkiye Çocuk Hakları Strateji Eylem Planı ile Birleşmiş Milletler (BM) Çocuk Hakları Komitesi Gözlem Raporu'na ilişkin içerik analizleri gerçekleştirilmiştir.

Kod analizi sonuçları, her iki belgede de "*Koruma Hakkı*" temasının açık ara en yüksek sıklığa sahip olduğunu göstermektedir. Bu bulgu hem ulusal hem de uluslararası düzeyde çocukların fiziksel, duygusal ve sosyal güvenliğinin sağlanması, ihmal ve istismarın önlenmesi ile şiddet karşıtı politikaların geliştirilmesine yönelik güçlü bir yönelimi ortaya koymaktadır. Strateji eylem planında bu tema 119 tekrar ile öne çıkarken, BM raporunda 50 tekrar ile temsil edilmiştir. Ayrıca, koruma hakkı kapsamında yer alan ihmal ve istismardan koruma alt kodunun da her iki belgede yüksek sıklıkta işlenmiş olması bu alanın stratejik öncelikler arasında özel bir konumda olduğunu göstermektedir.

Bununla birlikte, sosyal hizmetler, kapsayıcı eğitim politikaları ve psikososyal destek temaları her iki belgede de yüksek yoğunlukta kodlanan alanlar arasında yer almaktadır. BM raporu, veri toplama mekanizması ve katılımcı izleme mekanizmaları temalarında ulusal belgeye kıyasla daha yüksek bir sıklık göstermekte olup, bu durum BM raporunun izleme, değerlendirme ve veri temelli politika geliştirme süreçlerine verdiği önemin altını çizmektedir. Öte yandan, ulusal belge, ihmal ve istismardan koruma temasında BM raporundan daha yüksek bir sıklık sergileyerek doğrudan koruma uygulamalarına öncelik verdiğini ortaya koymaktadır.

Tek vaka analizi sonuçları, her belgenin kendi bağlamında öne çıkan tematik önceliklerini somutlaştırmaktadır. Türkiye Çocuk Strateji Eylem Planı'nda "*Koruma Hakkı*" (119), "*Sosyal Hizmetler*" (86) ve "*Kapsayıcı Eğitim Politikaları*" (77) en yüksek kod sıklığına sahip temalar iken; BM Çocuk Hakları Raporu'nda "*Koruma Hakkı*" (50), "*Ayrımcılıkla Mücadele*" (28) ve "*Şikâyet Mekanizmaları*" (25) ön plana çıkmaktadır. BM raporunun ayrımcılıkla mücadele ve şikâyet mekanizmalarına yönelik yüksek vurgusu, çocukların hak ihlallerine karşı başvuru yollarına erişimin güçlendirilmesi gerekliliğine işaret etmektedir.

İki vaka analizi bulguları ise belgeler arasındaki örtüşen ve ayrışan temaları karşılaştırmalı olarak ortaya koymaktadır. Her iki belgede de en yüksek yoğunluk “Koruma Hakkı” temasında gözlemlenmiş, sosyal hizmetler, kapsayıcı eğitim politikaları ve psikososyal destek gibi alanlarda da benzer yüksek kodlama düzeyleri saptanmıştır. Bununla birlikte, BM raporu, “Veri Toplama Mekanizması” (72) ve “Katılımcı İzleme Mekanizmaları” (72) konularında ulusal belgeye (sırasıyla 62 ve 51) kıyasla daha yüksek yoğunluk sergilerken; ulusal belge “İhmal ve İstismardan Koruma” (43) temasında BM raporundan (35) daha yüksek bir sıklık göstermektedir. Bu farklılaşma, BM raporunun daha çok yapısal, izleme ve değerlendirme odaklı bir yaklaşım benimsediğini; ulusal strateji eylem planının ise uygulamaya dönük koruma ve sosyal hizmet politikalarını öncelediğini ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak, her iki belgenin çocuk hakları alanındaki temel öncelikleri büyük ölçüde örtüşmekte, ancak tematik alt başlıklara yapılan vurgular farklılaşmaktadır. BM raporu, uluslararası normlar çerçevesinde kapsayıcılık, izleme-değerlendirme ve veri temelli yönetim süreçlerine ağırlık verirken; ulusal strateji eylem planı, doğrudan uygulamaya dönük koruma, sosyal hizmet ve kapsayıcı eğitim politikalarını öncelikli alanlar olarak konumlandırmaktadır. Bu durum, politika belgelerinin hazırlanma bağlamı, hedef kitlesi ve kurumsal önceliklerinden kaynaklanan farklılaşmanın doğal bir yansıması olarak değerlendirilebilmektedir.

4. Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada, BM Çocuk Hakları Komitesi’nin Türkiye’ye ilişkin 4. ve 5. Periyodik Raporu ile Türkiye Çocuk Strateji ve Eylem Planı belgesi, MAXQDA 2020 yazılımı kullanılarak kod analizi ve vaka analizi yöntemleriyle karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Kod analizinde, her iki belgede de “Koruma Hakkı” temasının açık ara en yüksek sıklıkta yer aldığı tespit edilmiştir. Bu durum, çocuk haklarına ilişkin politika belgelerinde güvenlik, ihmal ve istismardan korunma, şiddet önleme politikaları gibi alanlara güçlü bir yönelimin mevcut olduğunu göstermektedir. Özellikle “İhmal ve İstismardan Koruma” alt kodunun yüksek sıklık değerleri, bu alanın stratejik hedefler arasında öncelikli konumunu pekiştirmektedir.

Buna ek olarak, BM raporunda “Ayrımcılıkla Mücadele” ve “Şikâyet Mekanizmaları” temalarının yüksek yoğunlukta kodlandığı görülmektedir. Bu durum, çocuk haklarını ihlal eden ayrımcı uygulamaların tespiti ve önlenmesi ile hak ihlallerinin bildirilebileceği erişilebilir sistemlerin oluşturulmasına yönelik uluslararası düzeyde güçlü bir vurguya işaret etmektedir. Ulusal strateji belgesinde ise “Sosyal Hizmetler” ve “Kapsayıcı Eğitim Politikaları” temalarının öne çıktığı görülmekte, bu da dezavantajlı ve özel gereksinimli çocukların eğitim ve sosyal hizmet sistemine dahil edilmesi yönünde bir politika yaklaşımını yansıtmaktadır.

Tek vaka analizleri, belgelerin kendi içlerindeki tematik yoğunlukları ortaya koyarken; iki vaka analizi, iki belgenin tematik öncelikler bakımından hem örtüşen hem de ayrışan yönlerini görünür kılmıştır. Ortak temalarda “Koruma Hakkı” önceliği dikkat çekerken, ayrışan temalar, belgelerin hazırlanma amacı, hedef kitlesi ve normatif çerçevesi doğrultusunda şekillenmiştir. BM raporunun uluslararası yükümlülükler ve normatif standartlara vurgu yapan yapısı, daha çok izleme-değerlendirme, ayrımcılıkla mücadele ve şikâyet mekanizmaları ekseninde yoğunlaşırken; ulusal strateji belgesinde sahaya yönelik uygulama politikalarının (sosyal hizmetler, kapsayıcı eğitim vb.) daha belirgin olduğu görülmüştür.

Bu bulgular ışığında, her iki belgenin güçlü yönlerini birleştiren ve zayıf yönlerini gideren bütüncül bir çocuk hakları politika yaklaşımının geliştirilmesi gereklidir. BM raporunda vurgulanan normatif çerçeve ve izleme-değerlendirme standartları, ulusal strateji belgesinin uygulama odaklı politikalarıyla uyumlu hâle getirilerek daha etkin bir politika mimarisi inşa edilebilir.

Öneriler bağlamında, öncelikle **koruma hakkına** ilişkin politika alanının yalnızca hukuki düzenlemelerle değil, sahada uygulanabilir sosyal politika araçlarıyla da güçlendirilmesi gerekmektedir. İhmal ve istismarın önlenmesine yönelik programların, hem koruyucu–önleyici hem de rehabilite edici hizmetleri kapsayacak şekilde genişletilmesi, bu alandaki müdahale kapasitesini artıracaktır.

BM raporunda güçlü bir şekilde yer bulan **ayrımcılıkla mücadele** politikalarının, ulusal strateji belgesinde daha görünür hâle getirilmesi, dezavantajlı grupların hak temelli bir yaklaşımla hizmetlere erişimini kolaylaştıracaktır. Bu bağlamda, ayrımcı uygulamaların tespitini, önlenmesini ve ilgili mevzuatın uygulanmasını sağlayacak mekanizmaların güçlendirilmesi önem arz etmektedir.

Şikâyet mekanizmalarının erişilebilirliği, çocuk haklarının korunmasında kritik bir unsurdur. Çocuk dostu, anonim, dijital erişime uygun sistemlerin geliştirilmesi, hak ihlallerinin tespit ve müdahale süreçlerinde etkinliği artıracaktır.

Ayrıca, **veri toplama ve izleme–değerlendirme sistemlerinin** geliştirilmesi, hem mevcut durumun doğru tespit edilmesine hem de politika geliştirme süreçlerinde kanıta dayalı karar mekanizmalarının işletilmesine katkı sağlayacaktır. Standartlaştırılmış ve düzenli olarak güncellenen veri setleri, ulusal ve uluslararası karşılaştırılabilirliği artıracaktır.

Her iki belgede de yer alan **kapsayıcı eğitim politikalarının**, dezavantajlı ve özel gereksinimli çocukların eğitim sistemine tam katılımını sağlayacak somut uygulamalarla desteklenmesi gereklidir. Müfredat uyarlamaları, öğretmen eğitim programları ve erişilebilir öğrenme ortamları bu kapsayıcılığın sürdürülebilirliğini sağlayacaktır.

Sosyal hizmetler alanında ise, çocukların bireysel ihtiyaçlarını merkeze alan, multidisipliner ve toplum temelli bir yaklaşım benimsenmelidir. Psikososyal destek, aile danışmanlığı ve yerel hizmet ağlarının güçlendirilmesi, sosyal politikaların sahadaki etkisini artıracaktır.

Son olarak, **paydaş katılımının** artırılması, politika belgelerinin hazırlanması ve uygulanması süreçlerinin başarısını doğrudan etkileyecektir. Sivil toplum kuruluşları, akademisyenler, çocuk meclisleri ve kamu kurumlarının aktif katılımı, politika belgelerinin kapsayıcılığını ve etkinliğini artırarak çocuk hakları alanında daha bütüncül ve sürdürülebilir sonuçlar elde edilmesine katkı sağlayacaktır. Bu doğrultuda hem BM raporunun normatif standartlarını hem de ulusal strateji belgesinin uygulama odaklı yaklaşımlarını bütünleştiren, katılımcı, kapsayıcı ve veri temelli bir çocuk hakları politika modeli hem ulusal hem de uluslararası düzeyde politika etkinliğinin artırılmasına hizmet edecektir.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Bu çalışma Etik kurul izni gerektiren bir çalışma değildir.

Yazarların Makaleye Olan Katkıları

Yazarın makaleye katkı oranı %100 dür.

Çıkar Beyanı

Yazarın “Aile Odaklı Kamu Politikalarında Çocuk Hakları: Türkiye ve BM Belgelerinin Tematik Analizi” adlı çalışması için herhangi bir kurum, kuruluş, kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.

5. Kaynaklar

- Birleşmiş Milletler. (1989). Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (Karar No: A/RES/44/25). *Birleşmiş Milletler Genel Kurulu*. <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child>
- Byrne, B., & Lundy, L. (2019). Children's rights-based childhood policy: A six-P framework. *The International Journal of Human Rights*, 23(3), 1–21. <https://doi.org/10.1080/13642987.2019.1573054>
- Council of Europe. (2020). *Council of Europe Strategy for the Rights of the Child 2016–2021: Handbook for policy makers on the rights of the child in the digital environment*. <https://rm.coe.int/handbook-for-policy-makers-on-the-rights-of-the-child-in-the-digital-e/1680a069f8>
- Erbay, E. (2013). Çocukların katılım hakkı üzerine bir Türkiye analizi. *Journal of the Human and Social Science Researches*, 2(1), 38–54.
- Erdek, S. (2019). A public policy analysis: The protective and preventive policies toward children in Turkey. *Journal of Turkish Studies*, 14(3), 1441–1458. <https://doi.org/10.29228/TurkishStudies.22526>
- Gedik, M. (2020). Sosyal hizmetlerde 'hak temelli' yaklaşım. *İzmir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(16), 28–57. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1153705>
- Kırca Kurt, A. (2022). Çocuk işçiliğine yönelik kamu politikası analizi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 13(33), 612–626. <https://doi.org/10.21076/vizyoner.1102564>
- Koşif, S. (2020). *Küçük çocuklara yönelik politikaların çocuk hakları bağlamında analizi: Türkiye örneği* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
- Kuckartz, U., & Rädiker, S. (2019). *Analyzing qualitative data with MAXQDA: Text, audio, and video*. Cham: Springer. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-15671-8>
- Libal, K. (2001). Children's rights in Turkey. *Human Rights Review*, 2(4), 35–44.
- Mamur Işıkçı, Y. M. (2019). Kamu yönetimi ve çocuk (hakları) ilişkisi üzerine yapılmış akademik çalışmaların değerlendirilmesi. *Çocuk ve Medeniyet*, 4(8), 119–130. <https://doi.org/10.15869/cmed.635714>
- Özpolat, A. O., & Toper, F. (2023). Çocukluk ve çocuğa yönelik sosyal hizmetlerin tarihsel gelişimi. *Sosyolojik Düşün*, 8(1), 1–34. <https://doi.org/10.37991/sosdus.1232048>
- Stenvall, E., Kurki, M., & Virtanen, P. (2023). Is there a place for children in the making of public policy? Insights from the research evidence. *Journal of Childhood, Education & Society*, 4(1), 16–28. <https://doi.org/10.37291/2717638X.202341184>
- Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu. (2021). *Çocuk haklarının korunmasına ilişkin özel rapor*. TİHEK Yayınları.
- United Nations. (1989). *Convention on the Rights of the Child*. <https://www.mfa.gov.tr/convention-on-the-rights-of-the-child.en.mfa>
- Yıldırım, A. (2025). Türk kamu yönetiminde çocuk ve çocuklara yönelik politikalar. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 17(2), 254–271. <https://doi.org/10.69785/oybd.1666454>
- Zorlu, S. E., & Bilgin, S. (2024). Çocuk Hakları, Tarihî Gelişimi ve Çocuk Suçluluğu. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(2), 763–780. <https://doi.org/10.21547/jss.1403984>

Extended Summary

This study examines the thematic and comparative analysis of two key policy documents concerning children's rights in Turkey: the *United Nations Committee on the Rights of the Child's Concluding Observations on the Combined Fourth and Fifth Periodic Reports of Turkey* and the *2023–2028 National Child Rights Strategy and Action Plan* prepared by the Ministry of Family and Social Services. The research aims to identify the thematic priorities, policy orientations, and the degree of alignment between the international normative framework and national policy objectives. The study adopts a qualitative content analysis approach, employing the MAXQDA 2020 software to conduct both code-based and case-based analyses, including single-case and two-case comparisons.

In the first stage, the conceptual and legal framework of children's rights was outlined, situating the analysis within the public administration discipline. The study emphasized a rights-based approach, which necessitates evaluating policy documents not only in terms of service provision but also within the scope of normative and ethical obligations. Both documents were reviewed in light of their structural elements, thematic scope, and intended policy outcomes, with attention to how they operationalize the rights enshrined in the United Nations Convention on the Rights of the Child (CRC) and its Optional Protocols. The methodological framework followed the principles of systematic qualitative document analysis, coding policy content according to predefined thematic categories derived from both established academic literature and document-specific content.

The core of the analysis is built on six main thematic codes: *Right to Protection*, *Participation*, *Right to Education*, *Social Services*, *Combating Discrimination*, and *Monitoring and Evaluation*. Each main code is further divided into subcodes that capture the detailed dimensions of each theme. For example, the *Right to Protection* includes subcodes such as protection against neglect and abuse, protection from violence, prevention of child marriage, protection of children with special needs, and prevention of child labour. Similarly, *Combating Discrimination* incorporates socio-economic inequalities, gender-based discrimination, ethnic and religious discrimination, and discrimination against children with disabilities.

The coding process revealed that, across both documents, the *Right to Protection* emerged as the most intensively addressed thematic area. This dominance indicates a strong policy emphasis on safeguarding children from abuse, neglect, and violence, both at the preventive and responsive levels. In the *National Child Rights Strategy and Action Plan*, the subcode *Protection from Neglect and Abuse* recorded the highest frequency, highlighting its strategic priority within national policy planning. In the UN Committee's report, this emphasis is also present but accompanied by a more pronounced focus on the protection of children with special needs, reflecting the Committee's inclusive and non-discriminatory perspective.

The *Combating Discrimination* theme ranked second in coding intensity in the UN Committee's report, underlining the importance of addressing discriminatory practices that undermine children's rights. In particular, the subcode relating to gender-based and socio-economic inequalities appeared frequently, signalling the Committee's expectation that Turkey strengthen its equality measures. Conversely, in the national strategy document, while discrimination issues are acknowledged, they are less prominent than protection-related themes, suggesting that equality policies may require greater prioritization in national planning.

The *Monitoring and Evaluation* theme, represented by subcodes such as participatory monitoring mechanisms, rights-based performance indicators, complaint mechanisms, and data collection systems, showed notable differences between the two documents. The UN Committee report strongly emphasises the need for systematic monitoring and reliable data systems to assess policy

effectiveness, while the national strategy focuses more on implementation mechanisms than on continuous evaluation. This indicates a potential gap between normative expectations and practical application.

Other important but less frequent themes include *Inclusive Education Policies* and *Access for Disadvantaged Groups*. Both documents recognise the importance of integrating children with disabilities and other vulnerable groups into the education system. However, the UN Committee's recommendations are more explicit about curriculum adaptation, teacher training, and accessible learning environments, whereas the national strategy tends to frame these objectives in broader policy terms without detailing operational strategies.

The case-based analysis, conducted in MAXQDA, provided further insight into the distribution and intensity of thematic codes within each document. The single-case analysis of the *National Child Rights Strategy and Action Plan* demonstrated a high concentration of codes in the protection theme, particularly in preventive measures against abuse and neglect. The single-case analysis of the UN Committee's report revealed a more balanced distribution across protection, anti-discrimination, and monitoring themes, suggesting a multidimensional policy evaluation approach.

The two-case comparison identified areas of thematic convergence and divergence. Convergence is most evident in the shared emphasis on protection rights and inclusive education. Divergence is notable in the weight given to monitoring and evaluation, with the UN Committee placing greater importance on building robust feedback and accountability systems. Another key difference is the treatment of anti-discrimination measures, where the UN framework presents them as central, while the national strategy treats them as complementary to broader social policy goals.

From a public administration perspective, these findings suggest that while Turkey's national strategy aligns with many of the CRC's principles, there is room to strengthen certain thematic areas—particularly in monitoring, evaluation, and equality measures. The analysis indicates that harmonisation between national and international policy frameworks would benefit from a greater integration of normative indicators, participatory mechanisms, and targeted interventions for vulnerable groups.

The study concludes with recommendations aimed at reinforcing the identified priority areas. First, the *Right to Protection* should be bolstered not only through legislative measures but also via field-level implementation tools, combining preventive, protective, and rehabilitative services. Second, anti-discrimination mechanisms need to be made more visible in national policy, ensuring equal access to education, health, and social services for disadvantaged groups. Third, complaint mechanisms should be accessible, child-friendly, anonymous, and compatible with digital platforms to increase reporting effectiveness. Fourth, data collection and monitoring systems should be standardised to enable comparability and inform evidence-based policy development. Fifth, inclusive education policies should be operationalised through curriculum adjustments, teacher training, and accessible environments. Finally, social services should be restructured with a child-centred, multidisciplinary approach, ensuring that interventions meet the individual needs of children.

Overall, the comparative analysis demonstrates that a stronger alignment between Turkey's national child rights strategy and the UN Committee's recommendations would enhance the effectiveness of child protection and welfare policies. Aligning thematic priorities, reinforcing accountability structures, and promoting active stakeholder participation—particularly from civil society, academia, and children's representative bodies—would contribute to a more comprehensive, rights-based public policy framework. By integrating international norms with national implementation capacities, Turkey can advance towards a more consistent and inclusive approach to the realisation of children's rights.